

Andrzej Malinowski

Wyniki badań przepalonych szczątków kości ludzkich z cmentarzyska ludności kultury przedłużyckiej w Pudliszkach w pow. gostyńskim

Résultats d'analyses d'ossements humains brûlés, provenant du cimetière de la population prélusacienne de Pudliszki, district de Gostyń

Opisane w niniejszym opracowaniu szczątki przepalonych kości ludzkich pochodzą z cmentarzyska ciepłopalnego ludności kultury przedłużyckiej z II okresu epoki brązu.

Przy zastosowaniu morfologicznej metody antropologicznej opracowano 15 pochówków. Po odczyszczeniu kości ważono, następnie segregowano na 7 grup (kości: sklepienia czaszki, twarzoczaszki, zęby, tułowia, kończyn górnych, kończyn dolnych i nie dające się oznaczyć). W niektórych z wymienionych grup wykonano pomiary najmniejszej i największej grubości istoty zbitiej trzonów kości oraz kości sklepienia czaszki. Określenia wieku wykonano biorąc za podstawę między innymi takie cechy diagnostyczne, jak: stopień zarośnięcia, ostrość ząbkowania poszczególnych odcinków szwów czaszkowych, stopień starcia żujących powierzchni koron zębów, stan zrośnięcia nasad z trzonami kości oraz grubość kości. Znacznie trudniej było dokonać określenia płci według takich cech diagnostycznych, jak: masywność kości, chropowatości i kresy powstałe w miejscach przyczepów mięśni, wielkość i masywność wyrostków sutkowatych, guzowatości potylicznej zewnętrznej, łuków brwiowych itp.

Wyniki z opracowanych pochówków zebrane zostały w tabeli materiałów.

WNIOSKI

Z tabelarycznego zestawienia materiałów wynika, że wśród 15 pochówków rozpoznano szczątki kości należące do 16 osobników, po-

nadto zaś w jednym (w podwójnym) pochówku stwierdzono także kość należącą do drobnego ssaka.

1. Waga przepalonych kości wynosi średnio około 132 g, czyli jest ona stosunkowo mała. Powodem tego stanu rzeczy jest fakt występowania pochówków cząstkowych, w których niektóre grupy kości były nielicznie reprezentowane lub też nie występowały wcale. Prawie wszystkie fragmenty kości były bardzo małe i czyniły wrażenie jakby celowego rozdrobnienia — tłuczenia kości po spalaniu nieboszczków na stosie. Maksymalna waga szczątków kości wynosi 1150 g, minimalna zaś tylko 5 g.

2. Stopień przepalania, kolor i temperatura spalania kości. W większości obserwowano dość silne przepalenie kości, mniej licznie występowały pochówki o średnim, słabym oraz bardzo silnym przepaleniu. Pozwala to przypuszczać, że spalanie odbywało się w temperaturze około 700° do 900° C. Na taki stan rzeczy wskazują: barwa kości, odkształcenia i pęknięcia fragmentów. Większość kości posiada zabarwienie żółtoszare bądź białoszare, przy zupełnym braku odcieni barw czarnej i granatowej, co świadczy, że podczas spalania wszystkie części ciała były dobrze dotlenione i po spalaniu nie pozostawiły miejsc zwęglonych. Żółtoszare zabarwienie intensywniej występowało wśród kości sklepienia czaszki, silniej jeszcze na trzonach kręgów, fragmentach żeber czy nasadach kości długich, to jest w miejscach

Tabela. Zestawienie wyników badań antropologicznych

Nr grobu waga (g)	Stopień przepalania kolor	Wiek płeć	Kości sklepienia czaszki	Kości twarzoczaszki	Zęby
6 12 g	średni, żółtoszary	dorośli ? ?	—	—	—
7 6 g	średni, żółtoszary	dorośli ? ?	—	—	—
7 A, naczynie 2 420 g	silny, żółtoszary	Inf. II ok. 14 ?	kilkanaście fr. k. sklep. czaszki grub. 2—3 mm, 2 pir. k. skron.	—	kr. 3 I, C, 3M ₁ , 6 fr. kr., krz. 2 I ₁ C
7 B, przy naczyniu 3 23 g	silny, żółtoszary	Iuv. ok. 18 ?	6 fr. k. sklep. czaszki grub. 4—5 mm	—	1 fr. kr. M
7 C 210 g	słaby, żółtoszary	Mat. 35—40 M	kilkanaście fr., wyr. sutk., 1 pir. k. skron., łuska k. potyl. z guz. pot. zewn. grub. 8—10 mm, 2 fr. brzegu nad oczodoł. k. czoł.	2 fr. kości jarzmowej	1 fr. krz. z częścią kr. M ze znacznie startą pow. żującą
10 1150 g	średni, żółtoszary	Ad. 30—35 M	kilkadziesiąt fr. k. sklep. czaszki grub. 7—9 mm, część podst. z kłykc., fr. łuski z guz. pot. zewn. k. pot., fr. brzegu nadoczodoł. k. czoł.	fr. ramienia żuchwy	fr. kr. i krz. M
10 20 g		Iuv. ok. 20 ?	kilkanaście fr. k. sklep. czaszki grub. 2—4 m		
11 5 g	b. silny, białoszary	dorośli ? ?	1 fr. k. sklep. czaszki grub. 5 mm	—	—
15 A 23 g	silny, białoszary	Ad. 25—30 Z	2 fr. łuski k. pot. z kresami karkowymi grub. 5—6 mm	—	—
15 C 80 g	silny, białoszary	dorośli ? ?	kilkanaście fr. k. sklep. czaszki grub. 4—6 mm	—	—
17 C 110 g	średni, żółtoszary	Ad. 20—30 Z	kilkanaście fr. k. sklep. czaszki 1 pir. k. skron. grub. 4 mm	—	3 krz. M ₁
18 A 16 g	średni, żółtoszary	dorośli ? ?	1 fr. k. sklep. czaszki grub. 5 mm	—	—
18 B 10 g	silny, białoszary	dorośli ? ?	—	—	—
18 D 5 g	słaby, żółtoszary	dorośli ? ?	—	—	—
19 A 15 g	silny, żółtoszary	dorośli ? ?	—	—	—
19 B 8 g	silny, białoszary	dorośli ? ?	—	—	—

Objaśnienie skrótów:

C — kiel
dziob. — dziobaty
fr. — fragment
gł. — głowa
grub. — grubość
guz. — guzowatość
I — siekacz
k. — kość

kr. — korona zęba
krz. — korzeń zęba
łon. — łonowa
łokc. — łokciowa
M. — trzonowiec
pir. — piramida
prom. — promieniowa

pot. — potyliczna
ram. — ramienna
skron. — skroniowa
sklep. — sklepienie
trz. — trzon
ud. — udowa
wyr. — wyrostek

szczątków kości ludzkich z cmentarzyska w Pudliszkach

Kości tułowia	Kości kończyn		Uwagi
	górných	dolnych	
—	1 fr. trz. k. ram., fr. trz. k. prom. grub. 4—5 mm	—	wiek powyżej Infans II
—	1 fr. trz. k. prom. grub. 4—5 mm	—	wiek powyżej Infans II
—	fr. gł. k. ram., kilkanaście fr. trz. grub. 3—7 mm	kilka fr. trz. grub. 3—7 mm	—
2 fr. żeber	—	—	—
—	kilkanaście fr. trz. grub. 4—8 mm	koniec dalszy k. strzałkowej z kostką boczną, fr. bliższego końca piszczeli, 2 fr. paliczków, kilka fr. trz. grub. 4—9 mm	przypuszczalnie b. masywna budowa ciała
18 fr. żeber, 2 trz. kr. szyjnych 4 trz. kr. piers., 20 fr. łuków kr.	fr. trz. z gł., fr. gł. bloczka i blo- czek k. ram., fr. łopatki z pa- newką, fr. środk. cz. obojcz., ko- niec bliższy z gł. k. prom., wyr. łokc. i dziob. k. łokc., kilka fr. trz. grub. 4—7 mm	2 fr. k. łon., 2 fr. gł. k. ud., kon. bliższy piszcz., gł. strzałki, 3 fr. k. śródstopia, kilkan. fr. trzonów grub. 5—10 mm	pochówek pod- wójny 1 fr. trz. k. udowej dro- bnego ssaka (królik)?
	3 fr. k. prom.	—	
—	—	3 fr. trz. grub. 3—4 mm	wiek powyżej Infans II
—	3 fr. trz. k. ram. grub. 6 mm	4 fr. trz. k. ud. grub. 6—7 mm	—
—	—	kilkadziesiąt fr. trz. grub. 4— —8 mm	wiek powyżej Infans II
—	blocek k. ram., kilkanaście fr. trz. grub. 3—5 mm	fr. kł. łon., 1 paliczek, kilkanaście fr. trz. grub. 3—6 mm	—
1 fr. żebra	fr. trz. k. ram., 11 fr. trz. grub. 3—4 mm	—	wiek powyżej Infans II
—	kilkanaście fr. trz. grub. 3—5 mm	—	”
—	7 fr. trz. grub. 3—6 mm	3 fr. trz. k. ud. grub. 6 mm	”
—	—	—	”
—	4 fr. trz. k. ram. grub. 5—6 mm	—	”

zatrzymywania żelaza z hemoglobiny krwi, w których występował czerwony szpik.

3. Wiek zmarłych dało się określić dość ściśle w 7 przypadkach, tj. w 43,7%, zaś w pozostałych pochówkach, ze względu na brak odpowiednich elementów diagnostycznych, można było jedynie stwierdzić, że należą one do osobników „dorosłych” — powyżej wieku dziecięcego Infans II, mogą jednak mieścić się we wszystkich pozostałych kategoriach wiekowych. Spośród kategorii wieku reprezentowane są: Infans II — 1 osobnik (6,25%), Iuvenis — 2 osobników (12,5%), Adultus — 3 osobników (18,75%), i Maturus — 1 osobnik (6,25%), przy braku występowania osobników zmarłych w wieku starczym (Senilis).

Średnia długość trwania życia wynosi dla wszystkich pochówków około 24,9 lat.

4. Określenia płci można było dokonać tyl-

ko w 4 przypadkach, tj. w 25%. Do płci żeńskiej zaliczono 2 osobników, z tego do jednego określenia pewność jest mniejsza, wobec czego przy literze określającej płeć dopisany został znak zapytania. Do płci męskiej zaliczono 2 osobników.

W jednym przypadku rozpoznany został pochówek podwójny. Między szczątkami kości osobnika męskiego w wieku Maturus rozpoznano fragmenty kości drugiego osobnika o znacznie mniejszej masywności kości i młodszym wieku (Iuvenis). Nie wiadomo jednak, czy kości drugiego osobnika mogą być zaliczone do płci żeńskiej, gdyż brak większej ilości fragmentów diagnostycznych nie pozwolił na pozyczenie takiego określenia. Ponadto w pochówku tym rozpoznano także trzon kości udowej drobnego ssaka.

Résultats d'analyses d'ossements humains brûlés, provenant du cimetière de la population prélusacienne de Pudliszki, district de Gostyń

R é s u m é

Utilisant la méthode morphologique, l'auteur a élaboré son test anthropologique sur 15 sépultures à incinération, découvertes dans une nécropole de la population prélusacienne (IIe période de l'âge du bronze) à Pudliszki, district de Gostyń. Dans ces 15 sépultures il a différencié 16 individus, en donnant 7 définitions d'âge et 4 définitions de sexe.

Dans une des sépultures l'auteur a constaté la présence d'ossements humains brûlés ayant appartenus à deux individus, ainsi qu'une diaphyse de fémur d'un petit mammifère.

La survivance moyenne des sépultures investiguées était d'environ 24,9 ans.

Traduit par Zofia Sławska